

TEMA BROJA

Da li će i kako afera “Snimak” uticati na evropske integracije Crne Gore

intervju

Potpredsjednik Vlade
Duško Marković

region

Zašto su zemlje zapadnog Balkana suočene sa manjkom ljekara

Uvodnik:

Problemi

Vladan Žugić

Dva se pitanja izdvajaju u moru martovskih događaja koja moraju izazvati zabrinutost za napredak Crne Gore ka Evropskoj uniji. Prvo je odluka Apelacionog suda da ukine prvostepenu osuđujuću presudu Višeg suda bivšem potpredsjedniku opštine Budva **Draganu Maroviću**, bivšem gradonačelniku Budve **Rajku Kuljači** i poslaniku Demokratske partije socijalista (DPS) **Đorđiju Pinjatiću** i ostalim osumnjičenim u slučaju "Zavala". Ne ulazeći u to da li su osumnjičeni za zloupotrebu službenog položaja stvarno krivi ili su „politička meta“, kako je svojevremeno tvrdio potpredsjednik DPS-a **Svetozar Marović**, činjenica je da je presuda Višeg suda u junu prošle godine bila jedan od razloga zbog kojih je EU odlučila da otvori pregovore sa Crnom Gorom. Tada odlazeći ambasador EU u Crnoj Gori **Leopold Maurer** hvalio se da je to prvi put da u Crnoj Gori neki visoki zvaničnik bude osuđen za djela koja se mogu podvesti pod korupciju. Drugi značajan martovski problem je budućnost Kombinata aluminijuma Podgorica (KAP). Novo ulaganje države u KAP, koji je već dobijao državnu pomoć EK bi tumačila direktnim kršenjem odredbi Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju Crne Gore i EU, što bi u krajnjem moglo negativno da se odrazi na dalji proces pristupanja EU. O tome je predsjednik Komisije za kontrolu državne pomoći **Mitar Bajčeta** obavijestio ministarstva ekonomije i finansija, kao i glavnog pregovarača Crne Gore sa EU **Aleksandra Andriju Pejovića**, nakon što se pododbor za unutrašnje tržište i konkurenciju bavio dodjelom pomoći i planovima države za KAP. U ovom trenutku KAP zapošljava manje radnika nego RTCG, polupreradene proizvode (jer je zatvoren pogon Prerada), izvozi preko hrvatske luke Ploče umjesto preko Bara, rudu uvozi iz Afrike umjesto iz nikšićkih Boksita, građani plaćaju subvencije za struju ovoj fabrici... Ekonomska logika nalaže da fabriku treba ugasiti, uprkos što će ostati dugovi koje će građani vraćati godinama, a za koje je kriva Vlada, a potrebna su i velika ulaganja za saniranje ekološke štete. Još nam samo fali problem sa EU.

Kalendar

01. mart **File: Pomno pratimo šta se dešava sa aferom "Snimak"** / Evropski komesar za proširenje **Štefan File** kazao da Komisija od vlasti u Crnoj Gori očekuje da u potpunosti istraži sve navode o izbornim neregularnostima o kojima svjedoče snimci sa sjednica DPS-a. "Mi očekujemo da vlasti u potpunosti istraže sve navode u tom kontekstu i mi ćemo nastaviti da pomno pratimo ovo pitanje, posebno u kontekstu predstojećih predsjedničkih izbora", kazao File prilikom susreta sa liderom PzP-a i funkcionerom DF-a **Nebojšom Medojevićem** u Briselu. Snimci sa sjednica DPS, koje je objavio dnevni list *Dan*, svjedoče o partijskom zapošljavanju, diskriminaciji po partijskoj pripadnosti i zloupotrebi državnih resursa u izborne svrhe.
06. mart **Institucije bi mogle usporiti put Crne Gore u EU** / Izvršna direktorka CGO-a **Daliborka Uljarević** ocijenila da bi eventualni zastoj u procesu pristupanja Crne Gore EU mogao doći od strane crnogorskih institucija koje se, primjera radi, ne bave aferom "Snimak", dok su s druge strane ažurne i spremne da sprovedu politički motivisane kontrole organizacija civilnog društva koje, na osnovu utemeljene kritike, ugrožavaju kredibilitet Vlade u smislu njene posvećenosti borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala. Ona je to kazala na konferenciji "Proširenje u perspektivi: kako države kandidati i potencijalni kandidati vide pristupanje u svjetlu trenutne krize?" u Evropskom parlamentu.
10. mart **Pejović: Nećemo juriti** / Glavni pregovarač sa EU **Aleksandar Andrija Pejović** kazao da Crna Gora ne želi da žuri kroz pregovarački process. "Iskustvo Hrvatske od šest godina pregovora nam je uzor. Ne želimo da jurimo kroz proces pregovora, a i članice EU ne žele nikakav novi teret, već potpuno spremnu novu članicu", kazao je on za bečki *Presse*.
- 11/12. mart **Parlamentarno saslušanje zbog afere "Snimak"** / Šef Odjeljenja za Crnu Goru u Direktoratu za proširenje EK **Dirk Lange** kazao da je najadekvatnije da se povodom afere "Snimak" sprovede parlamentarna istraga. On je tokom boravka u Podgorici razgovarao sa direktorima institucija koje se sumnjice za partijsko zapošljavanje i zloupotrebe državnih resursa, predstavnicima vlasti i opozicije, i državnom tužiteljom **Rankom Čarapić**.
23. mart **Evropa ne poznaje kumove i veze** / Ambasador Austrije u Crnoj Gori **Martin Pammer** rekao da se demokratija, vladavina prava i tržišna ekonomija temelje na mnogo dubljim moralnim vrijednostima. 'Kumovi' i 'veze' su nešto što Evropa i EU ne poznaju, to je zajedno sa nepotizmom i klijentelizmom, sve zapravo nešto što se može svrstati pod korupciju", kazao je Pammer, dodajući da je "u Crnoj Gori česta razlika između činjenica i percepcije stvarnosti i obrnuto".
25. mart **Za EU 61% građana** / Da Crna Gora treba da bude članica EU smatra 61% građana. Istraživanje CEDEM-a je pokazalo da se članstvu Crne Gore u EU protivi 16% građana, dok njih 23% nema stav u vezi sa tim pitanjem.

Hrvatska za povratak povjerenja u proširenje

Augustin Palokaj

Autor je dugogodišnji novinar koji izvještava za regionalne medije iz Brisela

Prije više od 20 godina, Njemačka je bila prva zemlja Evropske unije (tada je EU imala samo 12 članica) koja je priznala nezavisnu Hrvatsku. Berlin je, čak, zaprijetio unilateralnim priznanjem ako EU ne postigne konsenzus. Međutim, danas je Njemačka među posljednjima, ako ne i posljednja država EU koja će ratifikovati sporazum o pristupanju iz 2011, kojim će se ozvaničiti prijem Hrvatske u EU. Ovo nije kraj ljubavne priče između Njemačke i Hrvatske, niti je to osveta za poraz u četvrtfinalu svjetskog prvenstva u fudbalu 1998. Njemačka prosto trenutno predvodi grupu zemalja skeptičnih prema daljem proširenju Evrope, jer je vlada u Berlinu nezadovoljna stanjem stvari u novopridruženim državama.

Uz podršku Holandije, Danske i Finske, Njemačka zastupa stav da EU više ne treba da zbog političkih razloga zanemaruje pravila neophodna za osnovno funkcionisanje Unije, a to znači vladavinu prava i borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala. Ovu grupu država odbija svaki kompromis kada su ove teme u pitanju. Njemačka je predložila i nadzor svih članica, i novih i starih, od strane Brisela, koji bi imao pravo izricanja sankcija, tj. zabranu pristupa nekim fondovima.

Grupa država okupljenih oko Njemačke smatra da je proširenje EU jedno od najvažnijih dostignuća u njenoj istoriji, ali da je u toku tog procesa učinjeno mnogo grešaka. Ukratko, neke zemlje nijesu bile spremne za taj korak.

Neposredno prije pristupanja Grčke, čak je i Evropska komisija smatrala da Grčka ne ispunjava uslove neophodne za status kandidata. Ali u kontekstu hladnog rata i drugih političkih razloga, vrata EU su ostala širom otvorena. Nešto kasnije, Kipru je pošlo za rukom da postane članica iako nije imao, i još uvek nema, potpunu kontrolu nad svojom teritorijom. U trenutku pristupanja, Grčka je zaprijetila vetom na prijem ostalih devet država ako Kipar ne bude dio istog paketa.

Što se tiče Rumunije i Bugarske, čitavih šest godina od njihovog pristupanja ove države ne ispunjavaju neophodne uslove i predmet su posebnog nadzora Brisela. Kada su one pristupale EU, politički razlozi smatrani su važnijima od tehničkih uslova za prijem.

Na Balkanu su države bivše Jugoslavije i Albanija bile ohrabrene pristupanjem Bugarske i Rumunije – ako su one dobile zeleno svetlo i mi ćemo dobiti priliku za ubrzano pridruživanje.

Ali, EU je naučila lekciju. Zaključak Brisela bio je: dvaput mjeri, jednom sijeci. Hrvatska je bila podvrgnuta strožijim uslovima za pridruživanje i prva je zemlja koja se suočila sa poukama ovih lekcija. Zato je proces njenog pridruživanja trajao 10 godina. Da su isti kriterijumi primijenjeni ranije, neke od zemalja članica ne bi ni ušle u EU.

Prema posljednjem izvještaju EK, Hrvatska je sada spremna za ulazak, a EU namjerava da iskoristi njen primjer da bi povratila povjerenje u proces proširenja.

Izvor: PressEurop

Da li će i kako afera «Snimak» uticati na evropske integracije Crne Gore

Brisel zainteresovan kao nikad do sada

Damir Nikočević

Tužilaštvo i političke partije nijesu ni prstom mrdnule kako bi se počelo sa utvrđivanjem činjenica povodom afere “Snimak”, iako je šef Odjeljenja za Crnu Goru i Hrvatsku u Generalnom direktoratu Evropske komisije (EK) **Dirk Lange** prilikom nedavne posjete Podgorici, koja je upriličene povodom ovog slučaja, upozorio da će se u Evropskom parlamentu (EP) raspravljati o Crnoj Gori polovinom aprila.

Uporedo sa raspravom u EP, u Komisiji pripremaju prolječni izvještaj o napretku Crne Gore koji će vjerovatno biti objavljen 16. aprila, a koji će se baviti i slučajem koji svjedoči o zloupotrebi državnih resursa od strane Demokratske partije socijalista (DPS) u izborne svrhe. Na osnovu tona u EP i dokumentu EK moći će se izvesti zaključak koliko će i kako afera “Snimak” uticati na dalje integracije Crne Gore.

Sigurno je da Brisel i članice EU do sada nijesu pokazale ni približno toliko interesovanje za neku od brojnih afera u Crnoj Gori u koju su umiješani viskoi funkcioneri. O tome svjedoče više puta ponovljene poruke evropskog komesara za proširenje **Štefana Filea** da EK očekuje da “vlasti istraže sve navode” i “da će nastaviti pomno da prate ovo pitanje”, ali i sami susreti Langea u Podgorici sa direktorima institucija navodno umiješanih u političku korupciju.

Za sada stvari stoje ovako – odlazeća vrhovna državna tužiteljka **Ranka Čarapić** ostaje pri ocjeni da u izjavama aktera afere nema elemenata bića krivičnog djela, dok u u Skupštini nije sprovedeno saslušanje, niti parlamentarna istraga. Opozicija bi da organizuje istragu i formira Anketni odbor koji ima pravo da pozove bilo kojeg građanina

Rasvjetljavanje afere „Snimak” postaje značajno i prioritarno sa više aspekata, ako se uzme u obzir ocjena EK da u Crnoj Gori postoji problem nedovoljnog procesuiranja slučajeva korupcije, posebno na visokom nivou, uz stalno potenciranje problema glomazne i visoko politizovane državne uprave, kaže koordinatorka istraživanja u Institutu Alternativa Jovana Marović.

da pred članovima odbora odgovaraju na pitanja, dok DPS insistira na parlamentarnom saslušanju koje podrazumijeva da se u Skupštinu mogu pozvati samo državni funkcioneri. Predsjednik Skupštine Crne Gore **Ranko Krivokapić** uvrstio je u dnevni red plenarnog zasjedanja, za 10. april, opozicioni prijedlog odluke o otvaranju parlamentarne istrage i formiranju anketnog odbora radi prikupljanja informacija i činjenica o aferi „Snimak”. Ono što nedostaje političkoj kulturi u Crnoj Gori je odgovornost – o podnošenju ostavke akteri afere “Snimak” izgleda da ni ne razmišljaju.

Politički direktor DPS-a i bivši ministar poljoprivrede (resor koji su funkcioneri DPS-a na partijskim sjednicama hvalili zbog angažmana uoči lokalnih izbora 2011. u Herceg Novom), **Tarzan Milošević** kaže da je „svima već jasno da je to iskonstruisana afera”.

“Naravno to sve više vide i međunarodni faktori i sa tim su upoznati i ljudi iz svih međunarodnih institucija. Ono što je najvažnije da tu nije bilo nikakve zloupotrebe državnih resursa“, naveo je Milošević za *Evropski puls*. On je uvjeren da “Snimak” neće uopšte uticati

na proces pridruživanja Crne Gore EU: “Ne postoji apsolutno nijedan argument i zbog toga u ovom momentu opozicija bježi i od saslušanja ljudi koji bi trebalo da prezentuju potrebnu dokumentaciju.”

Međutim, predsjednik Odbora za evropske integracije **Slaven Radunović** i poslanik opozicionog Demokratskog fronta, kaže da je afera „Snimak“ eksplicitni dokaz za nevjerovatne zloupotrebe državnih resursa koje su, na žalost, crnogorska svakodnevnica. “Iako vladajuća koalicija, upravo ovih dana, pokušava u Skupštini da obesmisli kontrolno saslušanje aktera ove afere, na kojem su insistirali i iz EK, „Snimak“ je pokrenuo točak koji niko ne može zaustaviti. Brisel sigurno neće dozvoliti da ovakav primjer diskriminacije građana po političkoj osnovi prekrije prašina. Do sada je Crna Gora brzo napredovala u procesu, jer su vlasti ispunjavale sve političke, zakonodavne i administrativne zahtjeve koji su stavljeni pred njih. Sada, kada je na red došlo ono što njih najviše boli, usporavanje procesa je neminovno. Naravno, osim ako im građani ne oduzmu kormilo iz ruku.“, rekao je Radunović.

U civilnom sektoru su jednoglasni u osudi tužilaštva. **Jovana Marović**, koordinatorka istraživanja u Institutu Alternativa ističe da rasvjetljavanje afere „Snimak“ postaje značajno i prioritetno sa više aspekata, ako se uzme

u obzir ocjena EK da u Crnoj Gori postoji problem nedovoljnog procesuiranja slučajeva korupcije, posebno na visokom nivou, uz stalno potenciranje problema glomazne i visoko politizovane državne uprave. „Afera „Snimak“ sublimira elemente zloupotrebe državnih resursa i zapošljavanja po partijskoj osnovi i mora postati predmet pažnje i reagovanja državnih organa. Tu, najprije, mislim na tužilaštvo koje u ovom slučaju „nije prepoznalo elemente nijednog krivičnog djela”.

Marovićeva ističe i ulogu Skupštine koja bi, prema njenim riječima, trebao da pokaže spremnost da upotrebom kontrolnih mehanizama koji su joj na raspolaganju dođe do rezultata i pozove na političku odgovornost lica umiješana u ovu „afere”.

„Važan je i vremenski kontekst u okviru kojeg je afera „Snimak” izbila u „prvi plan” - u periodu kada se radi na akcionim planovima za poglavlja 23 (Pravosuđe i temeljna prava) i 24 (Pravda, sloboda i bezbjednost) koji su preduslov za otvaranje pregovora u ovim poglavljima. S obzirom na to da je proces usaglašavanja zakonodavstva u okviru poglavlja 23 praćen potrebom ispunjavanja dodatnih uslova koji se sastoje, i u potrebi procesuiranja slučajeva korupcije, ovo je još jedan od „testova” političke spremnosti i opredijeljenosti vlasti da iskorijeni ove pojave iz društva“

ZABIJANJE GLAVE U PIJESAK

U Akciji za ljudska prava smatraju da u aferi „Snimak” sve ukazuje da su kao metod političkog djelovanja sistematski izvršena brojna krivična djela koja se gone po službenoj dužnosti.

“Kao što su: povreda ravnopravnosti – član 159 KZ-a, povreda ravnopravnosti u zapošljavanju – član 225 KZ-a, zloupotreba službenog položaja – član 416, i dr. Međutim, iako se radi o osnovanoj sumnji na stotine pa i hiljade krivičnih djela, prva reakcija tužilaštva je obeshrabrujuća i usmjerena na izbjegavanje postupanja u ovom slučaju. Posebno zabrinjava zabijanje glave u pijesak Vrhovne državne tužiteljke, imajući u vidu da je shodno čl. 19 ZKP-a državni tužilac dužan da preduzme krivično gonjenje, kada postoji osnovana sumnja da je određeno lice učinilo krivično djelo koje se goni po službenoj dužnosti”, ocijenila je Tea Gorjanc Prelević.

ŠTO SE ČUJE NA SNIMCIMA

Na audio-snimku sa sjednice Savjeta za sprovođenje izbornog programa DPS-a, koje je objavio list *Dan*, poslanik te partije i nekadašnji direktor Zavoda za zapošljavanje Crne Gore (ZZZCG) **Zoran Jelić** rekao je da **“pripremajući se za predstojeće izbore”** u ZZZCG **“pokrenuli smo nekoliko projekata kroz koje će zaposliti prije svega članovi DPS-a ...** Mi smo do juče zaposlili već 460 ljudi, a do srijede će početi još 40, tako da će projekat time biti završen... Projekat je izuzetno funkcionalan. **Kroz ove projekte zaposlićemo prije svega članove DPS-a. Imamo svakodnevne kontakte sa predsjednicima odbora DPS-a u svim opštinama, jer želimo da prije svega zaposlimo svoje ljude“**

“Nakon ove izjave oglasilo se i nadležno tužilaštvo i u saopštenju Vrhovne državne tužiteljke, Ranke Čarapić, i ocijenilo „*da ni jedan učesnik sjednice svojom izjavom nije ostvario elemente bića ni jednog krivičnog djela koje predviđa Krivični zakonik Crne Gore*”, ali da su spremni da cijene pojedinačne krivične prijave protiv drugih lica koja su možda prekršila zakon. Na ovaj način, tužilaštvo je objasnilo da same izjave nijesu krivično djelo što je inače bilo jasno samo po sebi jer su snimljene izjave u suštini kompetentno obavještenje i javnosti i tužilaštva o izvršenim krivičnim djelima. Posebno zabrinjava stav tužilaštva da su uslov za njihovo eventualno postupanje pojedinačne krivične prijave iako se krivična djela o čijem izvršenju se razgovaralo na partijskoj sjednici gone po službenoj dužnosti”, navodi NVO Akcija za ljudska prava.

Tužilaštvo je ostalo nijemo i po objavljivanju novih snimaka, u kojima je ponovo bilo riječi o selektivnom zapošljavanju članova i birača DPS-a u cilju ostvarenja dobrog izbornog rezultata uz zloupotrebu državnih institucija i sredstava:

- Jovan Martinović sa Cetinja:

“Da imamo jako dobru koordinaciju kada je zapošljavanje u državnim institucijama u prijestonici u pitanju. Koristim priliku ovdje da pohvalim svakodnevnu komunikaciju sa Ministarstvom prosvjete i sporta i sa ministrom Stijepovićem koji nikada ne zaobilazi partiju.”

- Budimir Dabetić iz Berana

“Moram da iskažem ovdje zadovoljstvo brojem pripravnčkih mjesta koje nam je dalo Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo prosvjete i Agencija za zaštitu životne sredine i to nam je dalo dodatnu snagu i vjerujem bolji izborni rezultat na ovim izborima. Zamolio bih ovdje zaponovni angažman naših članova u Upravi za šume i u Upravi za carine koji su tamo radili nekoliko godina a u međuvremenu su ostali bez posla a oni su veoma partijski angažovani, kao predsjednici ili potpredsjednici mjesnih odbora.”

- Dejana Medojević, gradonačelnik Mojkovca

“I druga veoma bitna stvar je da otpremnine iz Fonda rada direktno usmjerimo prema našem članstvu i smatram da će nam to direktno pomoći na terenu”

Ovaj citat ide u prilog ranijim sumnjama da se ta institucija stavila u službu DPS-a. Fond rada je tokom septembra i pored budžetom predviđenih 1,8 miliona eura, emisijom obveznica vrijednih gotovo 6 miliona eura isplatio otpremnine za 3.115 bivših radnika. Tokom 2011. Fond je raspolagao sa 2,3 miliona eura. *Dan* je prenio da je tadašnji politički direktor DPS-a **Branimir Gvozdenović**, najavio da će članovi DPS-a do septembra dobiti otpremnine preko Fonda rada, uključujući i projekat Evropske investicione banke.

Potpredsjednik Vlade
o odlukama Apelacionog suda u slučajevima Šarić i Zavala

Nećemo dozvoliti kompromitaciju dosadašnjeg napretka ka EU

Odluke Apelacionog suda u slučajevima „Zavala“ i „Šarić“ neće uticati na otvaranje pregovora u poglavljima 23 i 24, ali u percepciji domaće i međunarodne javnosti one mogu trenutno zasjeniti rezultate koje smo postigli u oblasti pravosuđa i temeljnih prava i pravde slobode i bezbjednosti, ocijenio je u razgovoru za *Evropski puls* potpredsjednik Vlade i ministar pravde **Duško Marković**. „Bez obzira na ishod sudskog postupka u ova dva slučaja i u drugim slučajevima, nećemo dozvoliti da se naš dosadašnji napredak na putu evropskih integracija na bilo koji način kompromituje“, dodao je Marković. On je kazao da su njegovi stavovi o ovim slučajevima već poznati crnogorskoj javnosti. „Poznat je takođe i moj pristup da ne komentarišem nepravosnažne sudske presude. Međutim, pažljivo pratim svaku aktivnost i naravno da se neću libiti da ukažem na propuste ili pozovem na odgovornost u trenutku kad se sudski postupak dovede do kraja“, rekao je Marković.

On je naveo da je samo jedno otvarajuće mjerilo kad je riječ o otvaranju pregovora u poglavljima 23 i 24. „To je izrada akcionih planova za ispunjavanje preporuka iz izvještaja

Poznat je moj pristup da ne komentarišem nepravosnažne sudske presude. Međutim, pažljivo pratim svaku aktivnost i naravno da se neću libiti da ukažem na propuste ili pozovem na odgovornost u trenutku kad se sudski postupak dovede do kraja

o skriningu“, rekao je on. Takođe, ukazao je da Ministarstvo pravde već uveliko radi na ispunjavanju preporuka iz izvještaja o skriningu, ne čekajući izradu akcionih planova za 23 i 24. „Tako smo, realizujući preporuku o uklanjanju crnogorskih institucija u relevantne evropske pravosudne mreže, inicirali proceduru za sticanje statusa posmatrača: Vrhovnog suda u Mreži državnih savjeta i vrhovnih upravnih jurisdikcija EU, Vrhovnog državnog tužilaštva u Mreži generalnih tužilaca pri vrhovnim sudovima EU, Centra za edukaciju nosilaca pravosudne funkcije u Evropskoj mreži za pravosudnu obuku, kao i Ministarstva pravde u Mreži za zakonodavnu saradnju ministarstava pravde EU. Uz već stečeni status posmatrača naših institucija u Mreži predsjednika vrhovnih sudova EU i Mreži pravosudnih savjeta EU, dolazimo na korak do ispunjavanja ove preporuke iz izvještaja o skriningu. Nastavljena je i komunikacija sa Evropskom jedinicom za pravosudnu saradnju, u cilju otvaranja pregovora o zaključenju Ugovora o saradnji. EUROJUST-u je u februaru dostavljen na ekspertizu Zakon o zaštiti ličnih podataka, za koji su EU eksperti iz twinning projekta zaključili da je u potpunosti usaglašen sa Direktivom 95/46. Pozitivna ekspertiza EUROJUST-a pretpostavka je za dalje korake prema otvaranju pregovora o zaključenju Ugovora o saradnji. Takođe, dobra je vijest i da će do kraja ove godine biti potpisan Operativni sporazum sa EUROPOL-om“, pojasnio je on.

» Nedavno ste saopštili da u Crnoj Gori ne postoji osmišljen pristup borbi protiv organizovanog kriminala i korupcije? Ko je kriv za to i što ćete Vi ili Vlada preduzeti u vezi sa tim pitanjem?

Da preformulišem: mehanizmi za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije postoje i to na političkom, zakonodavnom i operativnom nivou. Rekao bih da nam još uvijek nedostaje potrebna institucionalna profesionalizacija da standarde, osim što ih primjenjujemo, u potpunosti i razumijemo. Ono što, takođe, nedostaje jeste usklađivanje i dnevna saradnja između institucija koje sprovode zakon.

» Da li su ustavne promjene u dijelu pravosuđa uslov za otvaranje pregovora u poglavljima 23 i 24? Različite su interpretacije o ovom pitanju?

Ustavne promjene nijesu uslov otvaranju pregovora u poglavljima 23 i 24. Ali jesu preduslov, ili ako hoćete, pitanje svih pitanja kad je riječ o suštinskom napretku u ovim poglavljima. Da ne izmještam ovo pitanje na politički teren gdje je ono i pitanje političke zrelosti i dokaz istinske podrške jačanju

Ustavne promjene će biti na dnevnom redu proljećnog zasjedanja Skupštine, a usvajanje ustavnih amandmana čini mi se mnogo izvjesnije nego u prethodnom periodu.

evropskih vrijednosti u Crnoj Gori.

» Kazali ste da ste optimista kada je riječ o ustavnim promjenama. Na čemu temeljite taj optimizam kada postoji opasnost da opozicija ili njen dio ustavne promjene opet uslovi identitetskim pitanjima, dok vlast ne pokazuje znak da bi mogla prihvatiti zahtjev da se VDT i sudije Ustavnog suda biraju 2/3 većinom u Skupštini, uz pronalaženje deblokirajućeg mehanizma? Koji je to deblokirajući mehanizam koji bi bio prihvatljiv objema stranama?

Na Skupštini je da odluči. Ustavne promjene će biti na dnevnom redu proljećnog zasjedanja Skupštine, a usvajanje ustavnih amandmana čini mi se mnogo izvjesnije nego u prethodnom periodu.

» Što se dešava sa akcionim planovima za poglavlja 23 i 24? Do kada bi oni trebalo da budu usvojeni?

Tokom marta u posjeti Crnoj Gori boravili su eksperti TAIEX-a, kako bi svojim prijedlozima i komentarima doprinijeli unaprijeđenju akcionih planova u formalnom i u sadržajnom smislu. Nakon što radne grupe implementiraju sugestije TAIEX eksperata, nacrti akcionih planova biće predstavljeni i Peer Review misiji EU koja će u Crnoj Gori boraviti od 22-26. aprila. Za te potrebe, osim nacрта akcionih planova, pripremamo set dokumenata uporedo sa ovim aktivnostima, planiramo da akcione planove tokom ovog mjeseca stavimo na dnevni red Kolegijuma za pregovore, kao i skupštinskog Odbora za evropske integracije, nakon čega bi Vlada, utvrdila nacrt akcionih planova za 23 i 24. Nakon što Vlada utvrdi nacrt akcionih planova, slijedi procedura u Briselu koja će, vjerujemo, biti završena otvaranjem pregovora na Međuvladinoj konferenciji u oktobru. Ovo nije optimistična već realistična prognoza.

» Koje bi to najznačajnije promjene u pravosuđu i policiji trebali da donesu u skorijoj budućnosti (recimo na jesen ove godine), početak primjene tih akcionih planova?

Kad je riječ o poglavlju 23, uz pretpostavku da su usvojeni ustavni amandmani, prioritet će nam biti usaglašavanje organizacionih zakona sa novim ustavnim rješenjima u oblasti pravosuđa. Uz to, radićemo na jačanju mehanizama za praćenje napretka, kroz precizne statističke podatke o efikasnosti pravosuđa, smanjenju broja neriješenih predmeta, ubrzanju vremena postupanja, odnosno mjerljive rezultate koji pokazuju snagu institucija da zaštite prava građana od svih oblika diskriminacije itd.

U poglavlju 24, potrebno je uspostaviti efikasan sistem nadzora vanjske granice EU, a to konkretno znači da granični prelazi moraju biti opremljeni u skladu sa evropskim standardima i da granična policija mora biti odgovarajuće kadrovski ojačana, osposobljena i opremljena.

Kada govorimo o borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala poseban zadatak u oba poglavlja biće osnaživanje mehanizama

Kada govorimo o borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala poseban zadatak u oba poglavlja biće osnaživanje mehanizama međuinstitucionalne i međunarodne saradnje, uz jačanje kapaciteta policije, tužilaštva i ostalih organa za sprovođenje zakona, a u tom kontekstu ići ćemo ka centralizaciji nadležnosti za gonjenje odnosno suđenje za djela organizovanog kriminala i korupcije pri jednom specijalnom tužilaštvu odnosno sudu

međuinstitucionalne i međunarodne saradnje, uz jačanje kapaciteta policije, tužilaštva i ostalih organa za sprovođenje zakona, a u tom kontekstu ići ćemo ka centralizaciji nadležnosti za gonjenje odnosno suđenje za djela organizovanog kriminala i korupcije pri jednom specijalnom tužilaštvu odnosno sudu.

Princip spojenih sudova

» U Crnoj Gori nema primjera da je neki visoki funkcioner pravosnažno osuđen za krivična djela koja se mogu podvesti pod korupciju. Da li mislite da su funkcioneri u Crnoj Gori toliko bezgrešni ili da postoji problem u pravosuđu i policiji koji su nesposobni ili, kako opozicija tvrdi, pod političkim uticajem? Ko je problem u tom sistemu?

Niti smatram da nas je toliko bezgrešnih niti, sa druge strane, toliko nesposobnih, kako su uobičajenim generalnim ocjenama skloni da sude dežurni kritičari i dežurne apologete sistema.

Prije bih posmatrao ove slabosti na principu spojenih sudova, čime je identifikacija problema samo usložnjena. Evo, sklon sam stavu da se jedno društvo razvija paralelno na svim nivoima, negdje reforme idu brže, negdje sporije, ali mahom, prilično ujednačeno. Nema mjesta utemeljenju da su u crnogorskom društvu profesionalniji tužioci od sudija i policije, ili obrnuto, ili, da se dotaknem i vaše branše, da je novinarska profesija izgrađenija od recimo pravničke... Ne, većinski ponikli na ovom tlu, mahom obrazovani u regionu, istog ili sličnog kulturološkog koda, svaka profesija pati od tranzicionih slabosti, ali se kroz njihovo eliminisanje izgrađuje. Otuda smatram da je proces pristupanja jednog društva u EU i NATO, koristan sam po sebi, gotovo jednako kao i članstvo.

Konkretno, kad je riječ o korupciji, ona je sistemska u nekim oblastima. Zbog toga moramo jačati naše napore u suočavanju sa ovim izazovom. I, vjerujte, jednako bitno je razvijati svijest kod crnogorskog građanina o šteti koju korupcija nanosi svima nama, kao i represivno djelovati od strane nadležnih organa. Na tom planu radimo svakog dana.

Kakve su posljedice kolapsa bankarskog sektora na Kipru za Evropsku uniju “Gazda Jezda” na evropski način

Vera Šćepanović

Nakon par sedmica panike, kiparska vlada je potpisala sporazum sa predstavnicima “Trojke” (Evropske centralne banke, MMF-a i Evropske unije) koji podrazumijeva program pomoći i restrukturiranja u ukupnoj vrijednosti od 17 milijardi, ili 90% bruto domaćeg proizvoda Kipra, u cilju spriječavanja kolapsa bankarskog sistema na ostrvu. Iako na prvi pogled iznos djeluje vrlo velikodušno, efekat programa je otprilike kao kad bi pokušali da spasete davljenika hvatajući ga za gušu. Od namijenjenih 17 milijardi, 7 milijardi Kipar mora sam da obezbijedi, i to od propalih banaka, odnosno njihovih klijenata. Druga po veličini banka u zemlji, Laiki, će biti zatvorena i ostatak pripojen Kiparskoj banci. Oko 40% vrijednosti svih depozita od preko 100 000 eura će biti zamrznuto i pretvoreno u akcije Kiparske banke, iako neke procjene ukazuju da bi ovaj udio mogao porasti i na 60%. Niko ne zna kolika će biti vrijednost ovih akcija u narednih par godina, kao što niko ne zna ni što će biti sa ostatkom vrijednosti depozita preko garantovanih 100 000. Što se tiče ostalih 10 milijardi koje stižu iz EU, oko 7.5 milijardi odlazi na restrukturiranje dugova, što znači da vlada može da računa samo na 2.5 milijarde svježeg kapitala za potpunu reorientaciju privrede. Trojka, naime, traži da Kipar prepolovi svoju najuspješniju privrednu granu – bankarstvo – koja je po njihovim procjenama „nesrazmjerno“ narasla. Na početku krize, ukupni kapital kiparskih banaka je zaista bio osam puta veći od vrijednosti BDP-a. Direktorica MMF, **Christine Lagarde**, traži da se sektor smanji na razumniju veličinu od oko 300% BDP-a do 2018. Iako razvoj finansijske industrije na Kipru nije bio nikakva tajna, reakcije mnogih zvaničnika EU su optužujuće. Francuski ministar finansija **Pierre Moscovici** je nazvao kiparski model „kazinom bankarstvom“, dok su njemačke novine prepune poučnih priča o opasnostima poreskih raje. Stav moralne superiornosti je i dobar način da se izbjegne odgovornost. Istina je da Kipar ima veoma niske poreze – porez na dobit, na primjer, je

Kiparska tragedija nije samo tužna priča o maloj zemlji koja je izgubila u velikoj igri međunarodnog kapitalizma. Način na koji je EU reagovala je unio par presedana koji nikog ne ostavljaju ravnodušnim.

oko 10%, daleko ispod evropskog prosjeka od 25%. Kipar je poznat i kao omiljena lokacija za ruske firme koje registruju podružnice na Kipru preko kojih dalje investiraju u EU ili u Rusiji. Od oko 70 milijardi eura pohranjenih u kiparskim bankama, oko jedna trećina pripada stranim državljanima, uglavnom ruskim firmama i preduzetnicima. Uprkos ruskim vezama, međutim, Kipar nije klasičan poreski raj. Kipar ima odlične ocjene od strane svih međunarodnih organizacija koje nadgledaju kvalitet finansijskih regulativa, uključujući i EU, koja sve do sada nije imala nikakve primjedbe na kiparske niske poreze. Zapravo, razlozi zbog kojih je Kipar privukao tolike ruske investicije nijesu niski porezi ili minimalna regulativa – koji nijesu ništa strožiji ni u Rusiji. Naprotiv, to je činjenica da je kiparska država daleko bolje

Prvi put od početka krize, porez na depozite je postao realna mogućnost. Iako svi ponavljaju da je kiparski slučaj jedinstven, građani u mnogim slabijim ekonomijama su počeli da se pitaju ne bi li bilo bolje da svoju ušteđevinu pošalju, na primjer, za Njemačku, prije no što se i njima tako nešto desi. To možda ne znači da treba očekivati masovnu paniku, ali je vjerovatno da će u perifernim zemljama doći do postepenog odliva depozita iz lokalnih bankarskih sistema, što samo produbljuje krizu.

regulisana od ruske. Iako je ostrvo prestalo da bude britanski protektorat još 1914, naslijedilo je tradiciju britanskog pravnog sistema i engleski kao zvanični poslovni jezik. Članstvo u EU i eurozoni je samo učvrstilo povjerenje stranih investitora, a kulturne veze sa Rusijom pomogle da ova mala zemlja postane nešto poput finansijskog posrednika. Ne samo Rusi, već i evropski i američki investitori su radije obavljali poslove preko kiparskih filijala nego imali posla direktno sa ruskim pravosuđem. Dok se čitav sistem nije raspao, niko nije brinuo zbog „nesrazmjernosti“ kiparskog bankarstva. Štoviše, testovi sprovedeni od strane Evropske centralne banke 2009, 2010, pa i 2011. su pokazivali da je sektor u odličnom stanju i spreman da se odupru ekonomskoj krizi. Kiparske banke jesu, međutim, počinile jednu ozbilju grešku: imale su povjerenja u eurozonu i spremnost Unije da spriječi prelivanje krize, pa su uložile ogromne sume u državne obveznice susjedne Grčke. Nakon „restrukturiranja“ grčkog javnog duga 2012, kojim je otpisano oko 75% vrijednosti ovih obveznica, kiparske banke su se našle na ivici propasti. Da bi spriječila kolaps, Vlada se zadužila da pokrije gubitke banaka. Ostatak priče je poznat. Dani kiparskog uspjeha kao međunarodnog finansijskog centra su odbrojani. Odluka da se „oporezuju“ depoziti je bio znak za najveći broj investitora da se Kipru više ne može vjerovati. Mnogi su pokušali da izvuku novac preko noći, na šta je kiparska vlada odgovorila zamrzavanjem depozita, ograničenjem povlačenja gotovog novca i međunarodnih finansijskih transakcija, obustavljajući time ne samo finansijsko poslovanje nego i ostatak privrede. Tu je još uvijek turizam, kao i najave nalazišta prirodnog gasa u moru blizu kiparske obale. I jedno i drugo pruža malo nade za durogorčni razvoj. U međuvremenu, međutim, „odsjećanje“ najuspješnije privredne grane će se još dugo osjećati. Kriza bankarskog sektora je već uništila priličan broj građevinskih preduzeća, prevoznika i raznoraznih poslovnih usluga poput konsultanata, notara i prevodilaca. Čak i najkonzervativnije prognoze očekuju da će se BDP smanjiti za 20-40% u naredne dvije godine. Kiparska tragedija nije samo tužna priča

Arogancija s kojom evropski predstavnici krive „nesrazmjeran“ rast finansijske industrije na Kipru je znak za uzbunu još nekim evropskim zemljama. Kipar nije jedini - bankarska industrija u Velikoj Britanji i u Danskoj je oko pet puta veća od realne privrede, na Malti oko osam puta, a u Luksemburgu čak 23 puta.

o maloj zemlji koja je izgubila u velikoj igri međunarodnog kapitalizma. Način na koji je EU reagovala je unio par presedana koji nikog ne ostavljaju ravnodušnim. Prvo, po prvi put od početka krize, porez na depozite je postao realna mogućnost. Iako svi ponavljaju da je kiparski slučaj jedinstven, građani u mnogim slabijim ekonomijama su počeli da se pitaju ne bi li bilo bolje da svoju ušteđevinu pošalju, na primjer, za Njemačku, prije no što se i njima tako nešto desi. To možda ne znači da treba očekivati masovnu paniku, ali je vjerovatno da će u perifernim zemljama doći do postepenog odliva depozita iz lokalnih bankarskih sistema, što samo produbljuje krizu. Drugo, arogancija s kojom evropski predstavnici krive „nesrazmjeran“ rast finansijske industrije na Kipru je znak za uzbunu još nekim evropskim zemljama. Kipar nije jedini - bankarska industrija u Velikoj Britanji i u Danskoj je, takođe, oko pet puta veća od realne privrede, na Malti oko osam puta, a u Luksemburgu čak 23 puta. Nijedna od ovih zemalja za sada ne pokazuje znake da bi mogla poći kiparskim putem, ali se treba prisjetiti da je do prije samo godinu dana i sam Kipar predstavljao oličenje stabilnosti. No, najgore je to što postaje očigledno da su uslovi za dobijanje evropske pomoći sve teži i sve nepredvidiviji. Još ima nade da će događaji na Kipru natjerati EU da požuri uvođenje bankarske unije, koja će biti u boljoj poziciji da procjeni stanje u bankama članica, i uspostavi jasne procedure za spašavanje banaka koje zapadnu u krizu. Ukoliko to ne bude slučaj, vrlo je vjerovatno da će svaka naredna kriza proizvesti stampedo štediša prije nego što Trojka krene u pomoć.

Stručnjaci upozoravaju da su balkanske zemlje suočene sa manjkom ljekara i specijalista

Slaba briga za bijele mantile

Unutar EU postoji 300 doktora na 100.000 stanovnika, ali balkanske zemlje su znatno ispod tog nivoa

Među koracima koji se preduzimaju jesu koraci ministarstva zdravlja za povećanje broja specijalizacija i sužavanje fokusa specijalizacija u cilju unapređivanja njege. Broj mjesta za medicinske studente se povećao, a Vlada je odobrila sugestiju Hrvatske ljekarske komore da medicinski pripravnici budu plaćeni, što se smatra važnom stimulativnom mjerom. „Sve to zavisi od finansija“, kaže Minigo i dodaje: „Vlasti treba da obezbijede budžete za obrazovanje, adekvatne plate i bolje uslove rada.“ Srbija je 2012. dobila na poklon 30 mamografa iz Japana, ali zemlja nema dovoljno radiologa koji znaju kako da ih koriste. „Nije

S obzirom da se balkanske zemlje suočavaju sa manjkom ljekara i specijalista, stručnjaci za taj sektor pozivaju vlade da unaprijede školovanje i plate i zadrže medicinske radnike. Unutar EU postoji 300 doktora na 100.000 stanovnika, ali balkanske zemlje su znatno ispod tog nivoa.

Predsjednik Hrvatske ljekarske komore **Hrvoje Minigo** kaže da doktori odlaze iz zemlje radi većih plata i izražava zabrinutost da će se manji broj ljudi odlučivati za medicinsku profesiju. „Studije i specijalizacija dugo traju, pa doktori očekuju adekvatne plate i radne uslove za svoj trud. Na žalost, to često nalaze u razvijenim zemljama“, rekao je Minigo.

Hrvatska Nacionalna strategija razvoja zdravstva, koju je prošle godine usvojila Vlada, pruža okvir za napredak do 2020, fokusirajući se na povećanje broja studenata u medicinskim školama, povećanje plata i unapređivanje uslova rada.

Broj mjesta za studente medicine u Hrvatskoj se povećao, a tamošnja vlada je prihvatila sugestiju Hrvatske ljekarske komore da medicinski pripravnici budu plaćeni

lako riješiti problem doktora koji napuštaju zemlju“, kaže **Tatjana Radosavljević**, direktorka Ljekarske komore Srbije. „Ono što nam treba je nacionalna strategija koja će se baviti problemom manjka doktora i načinima da im se pruže uslovi za ostanak u zemlji.“ Ni Vlada, ni bilo koja organizacija nijesu preduzele korake za izradu takve strategije. „Kada bi država mogla da pruži doktorima veće plate, mnogi bi ostali, ali država jednostavno ne može da priušti to“, rekao je Radosavljević.

Srbija ima oko 23.000 ljekara, od kojih su većina specijalisti, ali zemlja nema dovoljno anesteziologa, radiologa, kardiohirurga i patologa. Prema podacima Medicinskog fakulteta u Beogradu, oko 500 ljudi položi specijalistički ispit svake godine. Mnogi od njih odu iz zemlje u potrazi za boljim platama. Većina specijalista odlazi u Libiju, Njemačku i Sloveniju, ali i u SAD i Australiju.

Prema Svjetskoj trgovinskoj organizaciji, odliv doktora i medicinskih stručnjaka iz Bosne i Hercegovine (BiH) utrostručio se u poslednje dvije godine. Najnoviji izvještaj pokazuje da broj doktora u Federaciji BiH iznosi 173 na 100.000 stanovnika, što je polovina evropskog prosjeka. Hrvatskoj treba još 4.300 lekara da bi dostigla taj odnos. „Specijalisti u Bosni i Hercegovini imaju osnovnu platu u iznosu 700 eura [mjesečno], dok u Sloveniji ona iznosi 3.500 eura. To je jedan od razloga što imamo manjak doktora, a posebno ljekara porodične medicine“, rekao je predsjednik Nezavisnog sindikata zdravstvenih radnika Federacije BiH **Abud Sarić**.

Prošle godine je Ljekarska komora Tuzlanskog kantona evidentirala skoro 70 doktora koji su napustili zemlju po završetku studija. U Federaciji BiH je prošle godine uspostavljeno preko 50 novih timova za porodičnu medicinu, ali i dalje nema dovoljno ljekara, rekao je portparol Ministarstva zdravlja BiH **Zlatan Peršić**. „Od prošle godine imamo 705 timova porodične medicine, sa bar jednim doktorom i medicinskom sestrom, dok su godinu dana ranije postojala 652 tima. Ali, ne možemo biti zadovoljni, jer, prema našim procjenama, u Federaciji BiH treba da radi oko 1.100 do 1.200 timova“, rekao je Peršić.

Rumunija je zatvorila 67 bolnica tokom 2011. zbog nedovoljnog broja doktora. Mnogi od tih objekata i dalje su zatvoreni ili su pretvoreni u gerijatrijske centre. Zemlja je izgubila skoro 2.000 ljekara u 2012, a oko 15.000 u posljednje dvije decenije.

Srbija je 2012. dobila na poklon 30 mamografa iz Japana, ali zemlja nema dovoljno radiologa koji znaju kako da ih koriste

Prema rumunskom Nacionalnom Ljekarskom vijeću, broj stranih medicinskih studenata u zemlji se skoro udvostručio od 1990. i za svako mjesto se prijavljuju četiri kandidata. Rumunija je 2010. zabilježila preko 6.300 diplomiranih ljekara, od kojih je preko 20% odmah napustilo zemlju u potrazi za bolje plaćenim poslovima u zapadnoj Evropi.

Specijalisti u Bosni i Hercegovini imaju osnovnu platu u iznosu 700 eura mjesečno, dok u Sloveniji ona iznosi 3.500 eura. To je jedan od razloga što imamo manjak doktora, rekao je predsjednik Nezavisnog sindikata zdravstvenih radnika Federacije BiH **Abud Sarić**.

Rumunski ministar zdravlja **Eugen Nikolasku** izjavio je za *ziare.com* prošlog mjeseca da će vlada povećati plate ljekara. Višegodišnje male plate dovele su do korupcije u zdravstvenom sistemu, a pacijenti plaćaju mito da bi dobili njegu.

Izvor: *SETimes.com*

Poglavlje 3: Pravo osnivanja preduzeća i sloboda pružanja usluga

Nemanja Tepavčević

Po ispunjenju svih uslova za članstvo vezanih za oblast slobode pružanja usluga, Crna Gora postaje dio jedinstvenog tržišta u kojem firme registrovane u jednoj zemlji članici mogu pružati svoje usluge na teritoriji drugih država članica, čak i bez obaveznog poslovnog nastanjivanja van matične zemlje. Otvaranjem tržišta za slobodno uspostavljanje predstavništava kompanija registrovanih u različitim zemljama EU, građanima i građankama Crne Gore će biti na raspolaganju širok spektar usluga od kojih oni mogu da biraju za njih najpovoljnije i najbolje. Tu spadaju, na primjer, advokatske usluge, osiguravajuća društva, softverske kompanije, banke i slično.

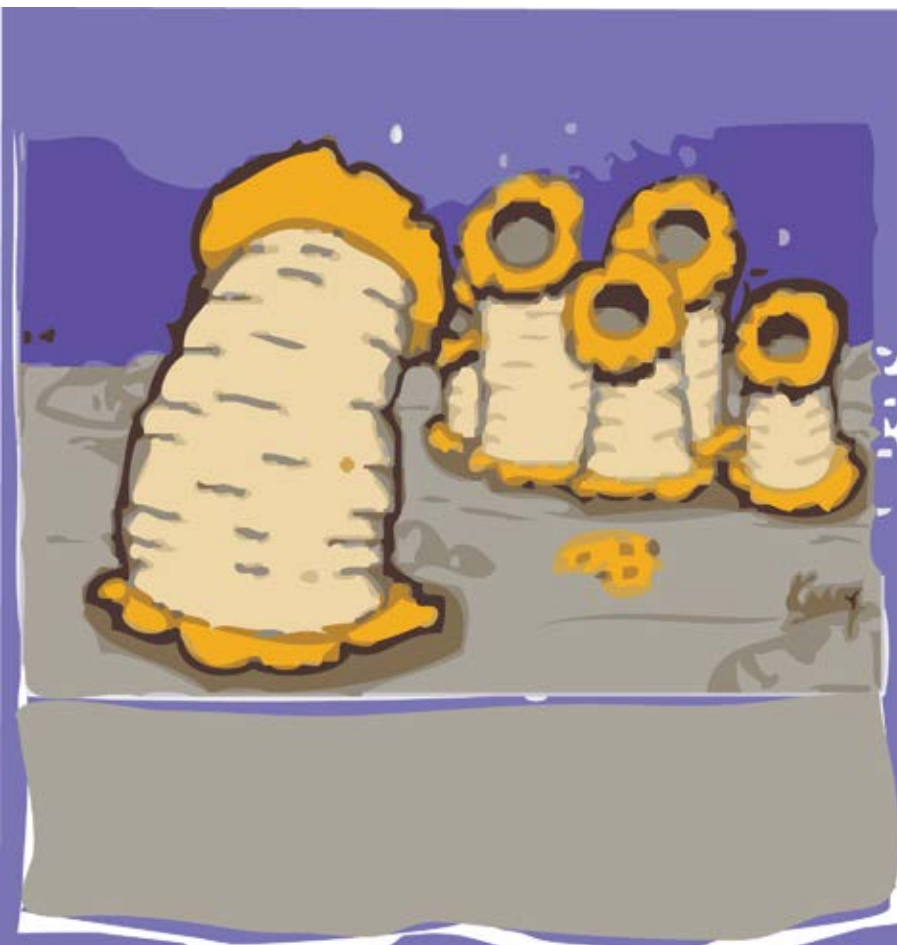
U okviru trećeg poglavlja svoje pravne tekovine, EU nastoji omogućiti nesmetano poslovanje građanima i građankama svih država članica na cijeloj teritoriji Unije. Zbog toga se cilj ovog dijela evropskog zakonodavstva ogleda u uklanjanju svih barijera za registraciju i rad pravnih lica između zemalja članica. Da bi privatna lica ili kompanije mogli da pružaju svoje usluge i vrše druge ekonomske djelatnosti u jednoj ili više zemalja članica na stabilan i kontinuiran način, EU je u ovoj oblasti uvela princip uzajamnog priznavanja. Na toj osnovi, lica ili firme koje zakonito pružaju usluge u jednoj državi članici imaju pravo da te iste usluge ponude u drugim zemljama EU zadržavajući svoje matično sjedište. Ukoliko žele, ta ista lica

ili firme imaju i mogućnost da osnuju svoja preduzeća i van zemlje porijekla i da tu pružaju usluge pod jednakim uslovima, kao i domaći ekonomski operateri. Stoga, pravo osnivanja i sloboda pružanja prekograničnih usluga teže uklanjanju pravno-administrativnih prepreka na svim nivoima uprave, kako bi se građanima i građankama EU ponudile najkvalitetnije usluge iz različitih oblasti.

Jedan od ključnih elemenata ovog pregovaračkog poglavlja je i uzajamno priznavanje kvalifikacija i diploma čime se olakšava i prenos znanja unutar Unije. Iz tog razloga, uloga akademske zajednice je važna kako bi nacionalni obrazovni programi garantovali efikasnu primjenu stečenog znanja u bilo kojoj državi članici. Takođe, ovim poglavljem se reguliše i pitanje pružanja poštanskih usluga, pri čemu se teži otvaranju ovog sektora konkurenciji da bi se građanima obezbijedile optimalne usluge iz ove oblasti.

U posljednjih godinu dana, u Crnoj Gori su pojednostavljene procedure za osnivanje i poslovanje preduzeća kroz izmjene relevantnih zakona. Jedan od konkretnih primjera efikasnog rješavanja komplikovanih birokratskih procedura odražava se i u uspostavljanju jednošalterskog sistema za registraciju preduzeća u Privrednom sudu. Ovaj sistem je operativan od prošle godine čime je olakšan proces osnivanja preduzeća za pružanje široke lepeze usluga. Dodatno, formalno obrazovanje koje su državljani EU stekli u svojim zemljama u Crnoj Gori se sada priznaje kao da je stečeno u nacionalnom obrazovnom sistemu.

Potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), Crna Gora i članice EU su se obavezale da će regulisati pitanje osnivanja i poslovanja preduzeća koja se bave privrednim djelatnostima industrijske, komercijalne i zanatske prirode. Ključna rješenja iz SSP-a podrazumijevaju jednak tretman za osnivanje crnogorskih privrednih društava na teritoriji

EU i obratno, uz pružanje jednakih povoljnosti za preduzeća koja pružaju jednako kvalitetne usluge. Da bi se ostvario ovaj cilj, Savjet za stabilizaciju i pridruživanje zadužen je za preduzimanje svih neophodnih mjera kojima bi se stvorili uslovi za uzajamno priznavanje formalnih kvalifikacija stečenih u Crnoj Gori, odnosno u članicama EU.

Rješenjima iz SSP-a pokriva se i oblast međunarodnog pomorskog saobraćaja prema kojima su se dvije strane obavezale na striktno poštovanje standarda bezbjednosti, kao i zaštite životne sredine, kako bi se ovaj vid transporta obavljao slobodno. SSP, takođe, nalaže neograničen tranzitni drumski saobraćaj između Crne Gore i država članica EU. Princip slobodne konkurencije osnova je međunarodnog pomorskog saobraćaja dok će se liberalizacija vazdušnog saobraćaja postepeno uspostaviti posebnim rješenjima. Pristup preduzeća iz te oblasti tržištu dviju

Jedna od predrasuda koja je obilježila prethodnu rundu proširenja a vezana je za oblast slobode pružanja usluga, poznata je pod fenomenom “poljskog vo-doinstalatera”. Naime, građani i građanke Francuske strahovali su da će biti preplavljeni jeftinom radnom snagom iz siromašnijeg, istočnog dijela kontinenta koja bi pružala usluge za znatno niže cijene čime bi francuska privreda izgubila profit. Poljaci i drugi istočno-Evropljani, s druge strane, plašili su se da će izgubiti sopstvenu radnu snagu. Međutim, do toga nije došlo.

Statistički podaci ukazuju da se Poljaci i državljani drugih novih članica EU, u posljednje vrijeme, masovno vraćaju u svoje matične zemlje sa novostečenim radnim iskustvom u drugim zemljama EU i time doprinose jačanju privrede u svojim zemljama.

strana biće omogućen kroz pregovore koji će se voditi u okviru Multilateralnog sporazuma o uspostavljanju zajedničkog evropskog vazdušnog prostora.

Poput drugih pregovaračkih oblasti, i na polju slobode pružanja usluga izražen je problem nedostatka administrativnih kapaciteta i nefunkcionalne saradnje među institucijama koje su nadležne za ovo pitanje.

Jedan od ilustrativnih primjera je nedovoljan broj zapošljenih u sektoru poštanskih usluga.

priznavanje profesionalnih kvalifikacija kako bi i crnogorska radna snaga bila mobilnija i nudila privlačnije usluge za šire EU tržište. Tu se posebno ističu medicinska, stomatološka, farmaceutska i veterinarska zanimanja čije je dalje prilagođavanje evropskim normama ključno da bi se znanje stečeno u Crnoj Gori automatski priznavalo na teritoriji EU. Da bi se taj cilj ostvario, obrazovni sistem Crne Gore mora biti fleksibilniji i učenicima i studentima ponuditi više praktičnog znanja koje bi bilo primjenjivo u profesionalnom angažmanu i van granica naše zemlje. Stoga, sveobuhvatna primjena Bolonjske deklaracije na crnogorskim visokoškolskim ustanovama je izuzetno važna jer se time otvaraju vrata crnogorskom obrazovanom kadru da se radno angažuje u pružanju usluga u bilo kojoj članici EU.

Izvor: publikacija "Evropa u mom gradu – o čemu pregovaramo i što nam pregovori sa EU donose?", objavljena u okviru projekta Evropa u mom gradu, koji je Centar za građansko obrazovanje (CGO) sprovodio tokom 2011. i 2012, u saradnji sa Centrom za monitoring (CEMI) iz Podgorice i Građanskim inicijativama (GI) iz Beograda, a uz podršku Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori.

U ovoj oblasti, kritično je i pitanje nezavisnosti nacionalnog organa koje se bavi regulacijom poštanskih usluga. Naime, Agencija za elektronske komunikacije i poštanske djelatnosti je zavisna od Ministarstva za informaciono društvo i telekomunikacije i od Ministarstva finansija. Usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa evropskom Direktivom o uslugama je neophodno kako bi se na kvalitetan način ostvarila sloboda pružanja usluga. Prestrukturiranje univerzalnog poštanskog operatera je, takođe, neophodno da bi ovaj sektor bio konkurentan i da bi građanima i građankama ponudio kvalitetnije usluge za niže cijene.

Uprkos donešenim zakonima i izmjenama starih, puna primjena tog zakonodavstva ostaje ključ poboljšanja pravnog okvira za uzajamno

EU info BUS nastavlja svoj put kroz Crnu Goru

EU info bus nastavio je svoj put kroz Crnu Goru, posjetom opštini Danilovgrad 20. marta i Pravnom fakultetu Univerziteta Crne Gore u Podgorici 28. marta 2013. U cilju povećanja znanja i informisanosti građana i građanki opštine Danilovgrad, projektni tim osmislio je i realizovao niz edukativno-informativnih aktivnosti, u saradnji sa opštinom Danilovgrad, a uz podršku Delegacije EU u Crnoj Gori. EU info bus bio je postavljen na gradskom trgu 9. decembar, dok su na mnogobrojnim štandovima, građani i građanke Danilovgrada mogli dobiti informacije o EU, značaju ulaska Crne Gore u EU, ali i o mogućnostima učešća lokalnih zajednica u ovom procesu. Ovim povodom opštinu Danilovgrad posjetili su: Nj. E. Mitja Drobnič, šef Delegacije EU u Crnoj Gori, Nj. E. **Martin Pammer**, ambasador Austrije u Crnoj Gori, Milivoje Jurišić, sekretar Pregovaračke grupe iz Ministarstva vanjskih poslova i evropskih integracija, kao i predstavnici organizacija koje realizuju projekat, Centra za građansko obrazovanje (CGO) i NVO "Natura". Nakon radnog sastanka sa rukovodstvom Opštine Danilovgrad upriličena je ceremonija otvaranja programa na Trgu 9. decembar, na kojoj su govorili Daliborka Uljarević, izvršna direktorka CGO-a, predsjednik Opštine Branislav Đuranović i Nj. E. Mitja Drobnič. Istog dana, u velikoj sali Skupštine opštine Danilovgrad održana je panel diskusija na temu „Da li i na koji način lokalne zajednice mogu doprinijeti procesu pregovaranja sa EU?“, na kojoj su izlaganja imali Daliborka Uljarević, Branislav Đuranović, Milivoje Jurišić, Nj. E. Mitja

Drobnič i Nj. E. Martin Pammer. Diskusiji je prisustvao veliki broj zainteresovanih građana i građanki, lokalni privrednici, odbornici, NVO aktivisti, kao i studenti i srednjoškolci, koji su učestvovali kroz komentare i pitanja. Nakon Danilovgrada, EU info Bus posjetio je Pravni fakultet Univerziteta Crne Gore u Podgorici, na kojem je, u saradnji sa ELSA Crna Gora, organizovana panel diskusija na temu: „**Crna Gora u procesu pregovora sa Evropskom unijom: Poglavlje 23 - pravosuđe i temeljna prava**“. Na panel diskusiji su govorili Daliborka Uljarević, prof. dr **Vladimir Savković**, profesor na Pravnom fakultetu, **Annalisa Giansanti**, **politička savjetnica u Delegaciji EU** u Crnoj Gori, Lyndon Radnedge, zamjenik ambasadora UK, **Svetlana Rajković**, pomoćnica ministra pravde i ljudskih prava i članica Pregovaračke grupe zadužena za poglavlja 23. i 24. i **Snežana Radović**, generalna direktorka za evropske integracije u MVPEI-u. Tokom aprila, EU info bus će obići Mojkovac i Nikšić. Projekat „EU Info Bus-na putu ka EU“ realizuje CGO, sa fondacijom Friedrich Ebert i NVO Natura, uz podršku Delegacije EU u Crnoj Gori.

Istraživanje CGO-a pokazalo da su institucije u 2012. prepolovile izdvajanja za medije, ali se nastavlja i stara praksa

Što je mjera, ako nijesu čitanost i gledanost

Crnogorske institucije su u 2012. utrošile 852 059 € po osnovu oglašavanja i reklamiranja u različitim štampanim i elektronskim medijima, TV i radio stanicama i portalima, kao i korišćenja usluga agencija za odnose sa javnošću, agencija za istraživanje javnog mnjenja i produkcijskih kuća. Do ovih podataka je došao Centar za građansko obrazovanje (CGO) kroz istraživanje „Koliko i kome poreski obveznici u Crnoj Gori plaćaju reklamiranje?“, a koji je osmišljen u okviru potprograma „Mediji i demokratija“ sa ciljem da doprinese podizanju svijesti o odgovornom trošenju novca iz Budžeta Crne Gore. Konkretno rezultati ukazuju na odnose koje vladine institucije i Skupština Crne Gore imaju prema medijima u Crnoj Gori i koliko se nalazi iz 2012. razlikuju od onih iz 2011. Navedeni iznos je za čak 980 801 € manji nego što je to bilo po podacima koje je CGO dobio za prethodnu godinu.

CGO je od 11. januara do 19. februara 2013, na osnovu Zakona o slobodnom pristupu informacijama, prikupio podatke koji se odnose na spisak svih medija, agencija za odnose sa javnošću, agencija za istraživanje javnog mnjenja i produkcijskih kuća koje su Vlada Crne Gore i njeni organi, kao i Skupština Crne Gore angažovali u toku 2012. Ovim projektom je obuhvaćeno 17 ministarstava, dvije agencije, pet direkcija, 21 uprava, tri sekretarijata, šest zavoda, i pet kabineta, kao i Državni arhiv Crne Gore. Istraživanjem nijesu obuhvaćene jedinice lokalne samouprave.

Od svih crnogorskih medija najviše je izdvojeno za produkcijske kuće i marketinške agencije, 128 424 €, potom za štampane medije 118 824 €, za portale i agencije 50 486 €, dok je najmanja suma, koja takođe nije beznačajna, uplaćena na račun radiotelevizijskih stanica, u iznosu od 43

202 €. Međunarodnim i regionalnim medijima, konkretno agenciji *Beta* iz Beograda Generalni sekretarijat Vlade Crne Gore je tokom 2012. uplatio 6 290€ za potrebe informisanosti o zbivanjima u okruženju, dok je Ministarstvo turizma i održivog razvoja tokom 2012. uplatilo 400 000 € TV stanici CNN i 100 000€ TV stanici BBC u okviru kampanje čiji je cilj bio turistička promocija države Crne Gore.

Kada je riječ o Vladi, među ministarstvima prednjači Ministarstvo turizma i održivog razvoja, kao i prethodne godine, koje je utrošilo 523 076 €. Slijedi Ministarstvo odbrane koje je utrošilo 44 360 € (prethodne godine 55 627€). Značajna sredstva je opredijelilo i Ministarstvo kulture i to 24 424 €, a što je za 45 190 € manje nego prošle godine. Od pomenute utrošene sume, treba naglasiti da je Ministarstvo kulture 10 000 € izdvojilo za sufinansiranje mjesečnog časopisa „*Agora*“ čiji je izdavač dnevni list „*Pobjeda*“. Veliki oglašivač je Ministarstvo saobraćaja i pomorstva koje se reklamiralo u vrijednosti od 19 100 € (prethodne godine 40 249 €), slijedi Ministarstvo ekonomije 13 930 €. Ostala ministarstva se kreću između 223€ i 8 590€. Najmanje oglašavanja u medijima imali su Ministarstvo prosvjete i sporta (698 €) koje je i prošle godine imalo najmanje troškova (2 100€) i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava koje je potrošilo svega 223€ što je za skoro 30 000€ manje nego prošle godine.

Jedno od rijetkih ministarstava koje je potrošilo više novca nego prethodne godine je Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja 6 199€ (prošle godine 2 516€). Jedino ministarstvo koje, po podacima koje je CGO dobio, nije potrošilo ni centa za ove svrhe je Ministarstvo pravde. Od ostalih državnih organa koje čine agencije, direkcije, uprave,

sekretarijati, zavodi i kabineti, najveći iznos je uplatio Generalni sekretarijat Vlade Crne Gore za različite usluge medijima, i to 33 210 €. Uprava za nekretnine je na drugom mjestu sa 21 930 € što je preko 50% manje u odnosu na prethodnu godinu. Treći po redu državni organ koji je potrošio najviše sredstava je Direkcija za saobraćaj 14 402 €. Ostali državni organi su potrošili između 300€ i 11 500€.

Skupština je ukupno potrošila 63 345€ što je za 16 116€ manje nego prošle godine (79.461€). Od te sume, Skupština je najviše izdvojila za usluge preduzeća „M.A.M.A“, koje se bavi press clipping-om i audio-video agencijskim uslugama kojoj je uplaćen iznos od 48 000€. Slijedi firma „Globex“ za usluge prenosa sjednica preko interneta i održavanje softvera za prenos kojoj je plaćeno 4 505€.

Od svih televizijskih i radio stanica, ministarstva su najviše sredstava opredijelila za radio „Antenu M“, odnosno skoro 95% ukupnih sredstava, što u preciznoj cifri iznosi 24 576 €, a na ovoj radio stanici najviše se oglašavalo Ministarstvo saobraćaja i pomorstva (11 700€). Daleko iza radio „Antene M“ je televizija „Vijesti“ za koju je izdvojeno 1 000€ (oko 4%) od strane Ministarstva nauke. Za RTCG je izdvojeno svega 473€, koja se kao i prošle godine nalazi na dnu liste izdvajanja ministarstava za oglašavanje kada je riječ o radijskim i televizijskim stanicama. Tokom 2012, po podacima koje je CGO dobio, nikakva sredstva nijesu izdvojena za NTV „Montena“, koja je prema prošlogodišnjem istraživanju bila na prvom mjestu po uplaćenim sredstvima od strane ministarstava.

Ovo istraživanje je pokazalo da analizirane institucije jesu postale štedljivije, ali da i dalje nemaju jednak odnos prema svim medijima, te da su kriterijumi prema medijima u kojima se javne institucije reklamiraju nedovoljno jasni i nekonzistentni, posebno uzimajući u obzir istraživanja javnog mnjenja o povjerenju građana i građanki u medijske kuće, procjene

čitanosti i gledanosti medija, kao i njihove cjenovnike medija.

CGO napominje da su budžetski obveznici dužni da znaju u koje svrhe ide njihov novac i kakve koristi oni sami imaju od toga i smatra da bi ovakve informacije trebale da budu dostupne na sajtovima institucija. Pozitivno je to što je saglasno najavljivanim štednjama došlo do smanjenja troškova po osnovu oglašavanja. Međutim, sigurno je da i dalje ne postoje jasni i svima razumljivi kriterijumi poput povjerenja u medije u odnosu na izbor medija i korišćenje njihovih usluga.

“Pobjedi” 89% novca, više sa “Putovanja”, nego za “Dan” i “Vijesti”

Među štampanim medijima je najviše novca za promociju aktivnosti ministarstava uplaćeno dnevnom listu „Pobjeda“ - čak 81 378 € ili 89,16%.

Za ND „Vijesti“ je uplaćeno 3 489 € ili 3,82%, a za „Dan“ je izdvojeno 2 810 € ili nešto malo više od 3% .

Interesantno je da je više novca od dnevnih listova „Vijesti“ i „Dan“ izdvojeno za časopis „Putovanja“ Ferijalnog saveza Crne Gore, kojem je Ministarstvo turizma i održivog razvoja uplatilo 3 600 €. Kada je riječ o ostalim dnevnim listovima, ni za „Dnevne novine“, ni za „Blic Crna Gora“ nijesu izdvojena nikakva sredstva od strane ministarstava, po podacima koje je tokom ovog istraživanja dobio CGO.

Promovisanje transparentnosti institucija

U okviru People 2 People programa, aktivisti NVO sektora iz zemalja zapadnog Balkana, Turske i Islanda imali su prilike da od 19. do 22. marta budu dio studijske posjete Evropskoj komisiji i Evropskom parlamentu u Briselu. Tema posjete bila je „Direktna demokratija i e-demokratija kao sredstvo za podsticanje transparentnosti i građanskog aktivizma“. Cilj studijskog putovanja bio je dati učesnicima priliku da se upoznaju sa politikama EU i programima vezanim za građanski aktivizam i transparentnosti vlasti, kao i ponuditi umrežavanje srodnih organizacijama aktivnih u ovom području. Tokom posjete, učesnici iz Hrvatske, BiH, Crne Gore, Srbije, Kosova, Makedonije, Albanije, Turske i Islanda su se upoznali sa brojnim primjerima iz zemalja članica EU. Dodatno, predstavnicima zemalja iz EU su predstavljena iskustva iz regiona. Posebnu pažnju predstavnika iz Crne Gore izazvalo je predavanje **Kristine Kotnik Sumah**, zamjenice komesara za informisanje koja je govorila o slobodnom pristupu informacijama. Studijskoj posjeti u Briselu, među učesnicima iz Crne Gore bio je **Damir Nikočević**, PR/saradnik na programima u Centru za građansko obrazovanje (CGO).

XVI generacija Škole Ljudskih prava završila sa radom

Centar za građansko obrazovanje (CGO) je, u okviru regionalnog programa obrazovanja za ljudska prava i aktivno građanstvo na zapadnom Balkanu, uz podršku norveškog Ministarstva inostranih poslova, u Miločeru od 21. do 24. marta organizovao rad XVI generacije Škole Ljudskih prava. Škola je okupila 20 srednjoškolaca/ki iz Podgorice, Cetinja, Nikšića, Bara, Mojkovca i Danilovgrada. Cilj škole bio je da se mladi upoznaju sa teorijom i idejom ljudskih prava, principima demokratije, tolerancije, solidarnosti, nenasilne komunikacije, te da doprinese razvoju kritičkog mišljenja i aktivističkog stava mladih prema pitanjima koja se tiču ljudskih prava u crnogorskom društvu. Škola je koncipirana kao kombinacija interaktivnih predavanja, radionica i projekcija filmova koje su praćene diskusijama.

Osim uvodnog dijela koji se ticao upoznavanja sa istorijatom i savremenim konceptom ljudskih prava kroz generacije, preduslovima razvoja kulture ljudskih prava, učesnici/ce su kroz brojne radionice imali mogućnost da preispituju vlastite stavove, predrasude i stereotipe, da razgovaraju o omladinskom aktivizmu, problemu diskriminacije u društvu, pravima marginalizovanih i vulnerabilnih grupa, ulozi mladih u procesu suočavanja sa prošlošću. Jedan od segmenata programa uključivao je i predavanje i radionicu o vršnjačkom nasilju koje je u posljednje vrijeme naročito izraženo u srednjim školama u Crnoj Gori. Tokom završne sesije škole učesnicima/cama je predstavljen i rad Omladinske grupe Centra za građansko obrazovanje, a svi zainteresovani su dobili informacije o tome kako se mogu uključiti u aktivnosti grupe. Na kraju škole učesnicima su dodijeljene diplome za uspješno pohađanje škole. Predavači u školi bili su stručnjaci iz oblasti ljudskih prava, predstavnici institucija koje se bave promocijom i zaštitom ljudskih prava, aktivisti nevladinog sektora koji se bore za bolji status i prava LGBT osoba, osoba sa invaliditetom, žena i Roma i psiholozi.

VI Nacionalna anti-korupcijska konferencija

U organizaciji Mreže za afirmaciju nevladinog sektora (MANS), 15. marta, održana je VI nacionalna konferencija na kojoj su govorili **Ranko Krivokapić**, predsjednik Skupštine Crne Gore, Nj.E. **Sue K. Brown**, ambasadorica SAD-a u Crnoj Gori, Nj.E. **Mitja Drobnič**, šef Delegacije EU u Crnoj Gori i **Vanja Čalović**, izvršna direktorka MANS-a. Konferencija je imala tri sesije i to: *Krivično gonjenje korupcije i organizovanog kriminala; Uloga Parlamenta u borbi protiv korupcije i nadzoru nad sprovođenjem anti-korupcijskih reformi; Uloga građana, nevladinih organizacija i medija u borbi protiv korupcije.*

Konferenciji su prisustvovali brojni predstavnici državnih institucija koje su nosioci aktivnosti definisanih Akcionim planom za borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala, potom predstavnici međunarodnih organizacija, kao i predstavnici civilnog društva. Ispred Centra za građansko obrazovanje (CGO), Nacionalnoj konferenciji prisustvovao je **Boris Marić**, viši pravni savjetnik.

Predstavljen završni izvještaj o ZIKS-u

Akcija za ljudska prava (HRA), Centar za građansko obrazovanje (CGO), Centar za antidiskriminaciju Ekvista, Sigurna ženska kuća, u okviru projekta „*Monitoring poštovanja ljudskih prava u ustanovama zatvorenog tipa u Crnoj Gori*” su 28. marta 2013. u predstavili *Završne ocjene o poštovanju ljudskih prava pritvorenih lica i lica na izdržavanju kazne zatvora u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija (ZIKS)*, koji je izradio monitoring tim nevladinih organizacija koje učestvuju u projektu. Sami izvještaj se sastoji od pregleda ispunjenosti 164 preporuke koje je monitoring tim dao u preliminarnom monitoring izvještaju objavljenom u junu 2012. Na skupu su govorili šef Delegacije EU u Crnoj Gori, **Mitja Drobnič**, direktorka Akcije za ljudska prava, **Tea Gorjanc-Prelević**, pomoćnica ministra pravde za sektor za izvršenje krivičnih sankcija, **Slavica Rabrenović** i direktor Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija (ZIKS) **Miljan Perović**. Ispred Centra za građansko obrazovanje, predstavljajući završnog izvještaja prisustvovao je **Danilo Ajković**, saradnik na programima.

Projekat finansiraju Evropska unija, posredstvom Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori i Ambasada Savezne Republike Njemačke u Podgorici.

The European Union in the XXI Century, Macedonia

The Macedonian Institute for European Studies and the Faculty of Law “*Iustinianus Primus*” of the Ss. Cyril and Methodius University organise the international conference «The European Union in the 21st century: challenges and perspectives». The Conference will take place in Skopje, the capitol of Macedonia, 17 -18 May, 2013. The conference is addressed internationally to **academics, researchers** and **professionals** with a particular interest in Europe and the European Union. As the nature of the conference is intended to be multidisciplinary in nature different academic backgrounds are welcomed. **Post-graduate students, doctoral candidates** and **young researchers** are welcome to submit an abstract. Representatives of INGOs, NGOs, Think Tanks and activists willing to present their work with impact on or influenced by specific understandings of the European Union are welcomed as well to submit the abstract of their contribution. For more information, please visit: <http://mies.mk/submission-guidelines/>

Summer School on Horizontal Europeanization, Oldenburg, Germany

Deadline: 15 April 2013 **Open to:** PhD students, postdoctoral students and young researchers **Venue:** Oldenburg, Germany, August 25th to 29th, 2013 This Summer School aims at bringing together post-graduate students and doctoral candidates that work on field specific processes of Europeanization or on the development of social stratification and social inequalities in Europe. They will have the opportunity to present and discuss their projects with fellow researchers and guest lecturers. Accommodation (four nights), lunches and one summer school barbecue are provided free of charge. Successful applicants can apply for full travel scholarships. There is no registration fee. Interested PhD students, postdoctoral students and young researchers are invited to send in an abstract (max. 300 words) of the project or the paper they plan to present. The abstract should give information on research question, theory, methodology, and (expected) findings. Application deadline is 15 April 15, 2013. Please send your application to nils.mueller@unioldenburg.de. Accepted applicants will be asked to submit full research papers or project proposals (8.000 words max.) by 15 July, 2013. For more information, please visit: <http://www.horizontal-europeanization.eu/en/cfp-summer-school-2013>

Izdavač: Centar za građansko obrazovanje (CGO)

EIC Bilten - Evropski puls - je elektronski časopis koji izlazi uz podršku fondacije Friedrich Ebert od 2005. Od 2013. *Evropski puls* izlazi u okviru projekta “EU Info bus – na putu ka EU!” koji se finansira iz komunikacionog budžeta Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, a kofinansira ga fondacija Friedrich Ebert. Zaveden je u Ministarstvu kulture pod rednim brojem 578.

Glavni i odgovorni urednik: Vladan Žugić
Uređivački kolegijum: Vera Šćepanović, Daliborka Uljarević, Damir Nikočević
Prevod i lektura: CGO
Art direktor: Ilija Perić
Ilustratorka: Dragana Koprivica
Produkcija: identity & promotion

Adresa redakcije: Njegoševa 36/1 Tel/fax: +382 20 665 112, 665 327 ep@cgo-cce.org, info@cgo-cce.org
Evropski puls možete preuzeti na sajtu www.cgo-cce.org ili se pretplatiti za direktnu mjesečnu elektronsku dostavu putem maila ep@cgo-cce.org

Sadržaj publikacije je isključiva odgovornost Centra za građansko obrazovanje (CGO) i ne može se smatrati da odražava stavove Evropske unije.

